Etelä-Suomen oikeusapu-ja edunvalvontapiiri
Porkkalankatu 13 c
00180 Helsinki

etela-suomi.oaevpiiri@oikeus.fi

23.3.2021

LAKIVALIOKUNNALLE

ETELÄ-SUOMEN OIKEUSAPU-JA EDUNVALVONTAPIIRIN VASTAUKSET LISÄKYSYMYKSIIN /HE 247/2020, kuuleminen 17.3.2021:

1) voiko tukihenkilö joissain tilanteissa korvata avustajan tarpeen?

Kyllä voi, ja jos hakijalla on vain henkisen eikä juridisen tuen tarvetta puhuttelussa, on avustajan käyttö lähinnä resurssien epätarkoituksenmukaista käyttöä huomioiden sen, ettei avustaja ole psykologi. Myös jos hakijan asia on esimerkiksi kristinuskoon kääntyminen, voi pappi toimia tukihenkilönä, tällöin tulee esteettömyyteen ja epäasiallisiin vaikuttamisyrityksiin toki puuttua puhuttelijan taholta.

2) eräässä valiokunnan aikaisemmassa kuulemisessa tuli esille että avustajaa tarvitaan myös auttamaan/neuvomaan asiakasta mm. Lääkärikäynnit ja sosiaalitukiasiat. Onko avustajan tehtävä siis toimia avustajana puhuttelussa/neuvoa asiakasta tässä asiassa vai myönnetäänkö oikeusapua ja onko avustajan tehtävä siis näin laaja?

Turvapaikka-asiaan myönnetty oikeusapu ei kata muunlaista oikeudellista neuvontaa. Lääkärikäyntien ja sosiaalitukien neuvonta kuuluu sosiaalityöntekijälle, ei lakimiehelle. Merkittävänä resurssien epätarkoituksenmukaisena käyttönä voidaan pitää lakimiesresurssien käyttämistä asioihin, jotka kuuluvat sosiaalityöntekijälle.

3) tuleeko nimenomaisella pykälällä tai lain esitöissä kirjata avustajan myöntämisen kriteereistä jotta avustajan määrääminen ei olisi automaatio? Jos kyllä niin miten?

Ehdotuksemme on, että 9 §:ää muutetaan siten, että oikeusapuun kuuluu avustaminen turvapaikkapuhuttelussa, ellei se ole tarpeetonta huomioon ottaen hakijan kyky esittää selvitystä asiastaan ilman avustajaa ja hänen etukäteen avustajalle ilmoittamansa turvapaikkaperusteet. Jos vaikkapa hakijan avustajalla etukäteen esittämät ns. turvapaikkaperusteet liittyvät kokonaan taloudellisiin asioihin eikä asialla ole mitään tekemistä kansainvälisen suojelun tarpeen kanssa, on avustajan läsnäolo lähinnä ajan ja resurssien epätarkoituksenmukaista käyttöä. Myös selkeä viittaus oikeusapulain 1§:n voisi toimia tässä, eli vain tarpeelliset toimenpiteet kuuluvat oikeusapuun. Avustajan tulee arvioida huolellisesti alkuneuvottelussa, onko hakijalla avustajan tarve puhuttelussa huomioon ottaen hakijan koulutustausta ja kyky selvittää itse asiaansa puhuttelussa.

Myös puhuttelijoiden koulutukseen tulee edelleen kiinnittää huomiota. Jos puhuttelija osaa kysyä oikeat tarkentavat kysymykset ja puuttua asianmukaisesti puhuttelussa esiin tuleviin ristiriitaisuuksiin, vähenee tarve avustajan käytölle huomattavasti.

4) kuulemisessa tuli esille ns keinotekoisen luottamuspulan nostaminen esille jotta voidaan vaihtaa yleinen oikeusavustaja yksityiseen avustajaan. Miten ongelma ilmenee ja miten tätä voidaan estää?

Rajaamalla myös yksityisen avustajan oikeutta saada palkkio puhutteluun osallistumisesta vain aidosti tarpeellisiin tilanteisiin. Turhasta istuskelusta puhuttelussa, jossa hakijalla ei ole avustajan tarvetta, ei tule maksaa palkkiota myöskään yksityiselle avustajalle. Toki ongelmaa jossain määrin vähentää se, että hakijan tulisi luottamuspulatilanteessa kääntyä ensisijaisesti toisen oikeusaputoimiston puoleen.

5) vähentääkö avustajan käyttö puhuttelussa muutoksenhakujen määrää?

Riippuu tapauksesta, mutta vaikka jokaisessa puhuttelussa olisi avustaja, silti lähes kaikista kielteisistä päätöksistä valitetaan, joten vaikutus lienee melko vähäinen. Puhuttelijoiden lisäkoulutuksella saataneen paremmat vaikutukset eli puhuttelijoita tulee kouluttaa puuttumaan ristiriitaisuuksiin ym. riittävällä määrällä selventäviä kysymyksiä.

6) tulisiko valiokunnan mietinnön perusteluissa tai pykälätasolla säätää yksityisen avustajan kelpoisuusvaatimuksista ?

Avustajan tulee olla asianajaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja myös migrivaiheessa.

7) kokonaisresurssitarve ml. laskutusmuutoksen tuoma työnlisäys?

Tähän on vaikea vastata, sillä turvapaikanhakijoiden määrä voi muuttua nopeasti maailmalla tapahtuvien konfliktien seurauksena. Arvioni olisi Etelä-Suomen piirin alueelle 2-3 avustajahenkilötyövuoden sekä noin kahden sihteerin vuosittainen lisäys, ellei hakijamäärä radikaalisti nouse äkillisen kansainvälisen konfliktin seurauksena. Huomioon tulee ottaa se, että hakijamäärä voi äkkiä nousta nopeasti kansainvälisen kriisin seurauksena, mutta uusien avustajien rekrytoinneissa ja perehdytyksessä menee aina oma aikansa.

8) koko toimiston käyttämä työaika jo nyt turvapaikka-asioissa ja yksittäisen avustajan työaika jo nyt enimmillään näiden asioiden kanssa?

Tulosneuvotteluiden perusteella noin 10-15 % työajasta menee koko sektorilla ulkomaalaisasioiden hoitoon. Yksittäisellä avustajalla menee varmaankin noin 5 h migrivaiheen asiakkaaseen, jonka puhutteluun ei osallistuta ja 15-20 tuntia asiakkaaseen, jonka puhutteluun osallistutaan. Traumatisoituneiden ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asian hoitoon menee luonnollisesti enemmän aikaa kuin ei-traumatisoituneen ja työkykyisen asiakkaan asian hoitoon.

8) saako esim. Huostaanottoasioissa alaikäinen oman avustajan prosessiin ja kuinka usein?

Pääsääntöisesti vasta hallinto-oikeusvaiheessa. Poikkeuksellisesti avustaja voi osallistua jo hallintovaiheessa esim. lapsen sijoittamista koskevaan sosiaalityöntekijän neuvotteluun. Tämä on kuitenkin aina poikkeuksellista ja vaatii painavia syitä avustajan läsnäololle sosiaalityöntekijän sijaan tai lisäksi. Tämän hetkisillä resursseilla ei osallistuminen esimerkiksi sijoitus- tai läheisverkoston kartoittamisneuvotteluihin tms. ole juuri mahdollista.

9) onko avustajan läsnäolo tärkeämpää neuvonnassa vai puhuttelussa?

Neuvonnassa. Puhuttelussa avustajalla on vain rajalliset mahdollisuudet puuttua siihen, jos hakija puhuu ristiin tms. Myös puhuttelijoita tulee kouluttaa kysymään selventäviä kysymyksiä ristiriitaisista puheista. Tällä saadaan avustajan tarvetta puhuttelussa selvästi alas ja näin myös kustannuksia.

Avustajalla tulee aina olla mahdollisuus saada valmis puhuttelupöytäkirja kommentoitavaksi, jolloin hän voi vielä esittää hakijalle tarvittavia lisäkysymyksiä ja toimittaa täydennykset kirjallisesti migriin ennen päätöksen antamista. Tämä menettely säästää huomattavasti resursseja suhteessa siihen, että avustaja istuu kaikissa puhutteluissa jopa useita päiviä.

10) keskimääräinen jonotusaika avustajalle?

Noin kuukausi.

12) muuta mitä haluaa lisätä?

1. Onko muita asiaryhmiä, joissa annetaan avustaja hallintomenettelyyn vai onko kaikissa muissa asiaryhmissä avustaja vasta muutoksenhaussa tuomioistuimessa? Viittaan erityisesti esimerkiksi kehitysvammaisiin, mielenterveyspotilaisiin, huostaanottoihin jne asiaryhmiin.

Pääsääntöisesti vasta tuomioistuinvaiheessa. Neuvontaa voi saada jo hallintovaiheessa. Resurssit eivät riitä osallistua esimerkiksi sijoitusneuvotteluihin eikä tämä ole tarkoituksenmukaistakaan yleensä.

2. Millaiset resurssit tarvittaisiin lakimuutoksen jälkeen, jotta oikeusturva toteutuu kaikkien asiaryhmien kohdalla?

Ainakin 2-3 lisäavustajaa ja 2 sihteeriä koko piirin alueelle.

Laati Tuuli Ruotsalainen
joa, AA
Helsinki